

UDK 2-732.3-284:27-722.5
272-732.2Franciscus, papa
27-636

<https://doi.org/10.53745/bs.92.3.7>

Primljeno: 10. 11. 2022.

Prihvaćeno: 15. 2. 2023.

Izvorni znanstveni rad

NAČELNO PROMIŠLJANJE O MJESTU SVEĆENIKA U SINODALNOM HODU CRKVE

Branko MURIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 5, 10 001 Zagreb
branko.muric@kbf.unizg.hr

Sažetak

Autor u članku polazi od tvrdnje da se za dobivanje uvida o mjestu i ulozi svećenika u sinodalnom hodu Crkve treba najprije poći od sinodalnog načela. Zato se u prvom dijelu članka najprije daju neki naglasci i obrisi teologije sinodalnosti kako bi se ukazalo na stil i način življenja u Crkvi po načelu sinodalnosti. Budući da oživljavanje načela sinodalnosti zahtijeva, prema riječima pape Franje, preobrazbu crkvenog mentaliteta, u drugom dijelu se analizira klerikalizam kao unutarcrkveni problem (*ad intra*), ukazujući na poteškoće i opasnosti koje sa sobom donosi, osobito u onemogućavanju sinodalnih procesa u Crkvi i obezvjeđivanju dostojanstva svih krštenih, a onda i samog svećeničkog identiteta i poslanja služenja. Po klerikalističkom mentalitetu svećenik razvija odvojenost i udaljenost od naroda kojemu je poslan te dolazi do opasnosti da vlastiti identitet uzdiže kao superioran nad drugima, što dalje dovodi do opasnosti da se zaniječe dostojanstvo vlastite službe i poslanja. Kritički pogled na klerikalizam kao opasnost i kočnicu sinodalnosti nadopunjava se u trećem dijelu rada pozitivnom perspektivom mjesta svećenika u sinodalnom i evangelizacijskom putu naroda kojemu je poslan.

Ključne riječi: sinodalnost, svećenik, svećeništvo, papa Franjo, klerikalizam, sinodalni hod, narod Božji, teologija sinodalnosti

Uvod

Od početka pontifikata pape Franje u Crkvi se ponovno snažno propituje, proučava i predlaže drevno obilježje Crkve kojim je opisana kao sinodalna.¹ U

¹ Sv. Ivan Zlatousti će tako reći: »Crkva i sinoda su istoznačnice«. Usp. Ivan ZLATOUŠTI, *Explicatio in Psalmum 148*, u: Jacques Paul MIGNE (ur.), *Patrologiae cursus completus*.

obnovljenom posvješćivanju sinodalnog načela² uviđa se iznova kako je ono konstitutivna dimenzija Crkve. To potvrđuje i dokument Međunarodne teološke komisije pod naslovom *Sinodalnost u životu i poslanju Crkve* iz 2018. godine te, osobito stavljajući to načelo *in actu* u sinodalnom putu sveopće Crkve, to je naznačio i papa Franjo odabirući za XVI. opću redovitu skupštinu Sinode biskupa (čiji hod je kroz prvu fazu pripremnog razdoblja svečano otvoren 9. – 10. listopada 2021. godine u Rimu a čija se završna faza predviđa za jesen 2023. godine) upravo promišljanje, pripremanje, dijalogiziranje, otvoreno razgovaranje, slavljenje sinoda, savjetovanje i razlučivanje cijele Crkve o tom načelu, dajući naziv Sinodi *Za sinodalnu Crkvu: zajedništvo, sudjelovanje i poslanje*.

Ako se sinodalnost, utemeljena na svetopisamskoj povijesno-spasenjskoj i crkvenoj povijesnoj predaji, temeljno razumije i prepoznaje kao konstitutivno

---

Series Graeca, 55, Paris, 1857. – 1866., 493. Usp. GENERALNO TAJNIŠTVO BISKUPSKE SINODE, *Za sinodalnu Crkvu: zajedništvo, sudjelovanje i poslanje. Pripremni dokument* (rujan 2021.), Rim, 2021., 11, u: <https://sinodfa.hbk.hr/dokumentitajnistva.html> (1. X. 2022.).

² U radu će se upotrebljavati pridjevski oblik »sinodalni, sinodalno, sinodalna« kako bi se izrazilo obilježje koje proizlazi iz načela sinodalnosti. Potrebno je razlikovati načelo sinodalnosti od konkretnog zbivanja neke sinode u Crkvi. Sinoda označava konkretan događaj, saziv, skup na različitim crkvenim razinama. Sinodalno načelo označava konstitutivnost na kojoj počiva Crkva te stoga to načelo svoje izvorište ima u objavi, ukazujući na Božji narod koji se nalazi trajno na putu: Isus je »put, istina i život« (Iv 14,6), oni koji ga slijede prepoznati su kao »učenici na putu« (Dj 9,2; 19,9.23; 22,4; 24,14.22). Sinodalno načelo omogućava sinodsko ostvarenje Crkve kao naroda Božjeg u konkretnosti neke sinode. Tako se iz sinodalnog načela na kojem počiva Crkva shvaćena kao narod Božji, u određenom vremenskom ili mjesnom kontekstu, mogu savzeti konkretne sinode, čijim se održavanjem ostvaruje sinodalno načelo, a na kraju koje se donose sinodske odluke ili sinodski dokumenti. Budući da se sinodalnost kao pojam u teološkoj stručnoj literaturi počeo upotrebljavati relativno kasno (u desetljećima nakon Drugoga vatikanskog koncila), razvilo se i teološko promišljanje koje sugerira da se sinodalnost kao načelo Crkve u teološko-ekleziološkom smislu treba razumjeti kao širi pojam od sadašnje upotrebe i razumijevanja pojma sinode (kako zbog povijesnih razloga i značenja održanih sinoda na različitim razinama tako i zbog ekumenskog razloga) te kada se govori o sinodalnoj Crkvi onda se u teološko-ekleziološkom smislu podrazumijeva širi pojam od sinodske Crkve. Tako i u ovom radu upotrebljavamo izraz »*sinodalni hod*« kako bismo naznačili da je riječ o stvarnosti koja proizlazi iz sinodalnosti kao načela Crkve, dok se pojam »*sinodski hod*« može primijeniti na konkretan hod neke mjesne Crkve u kojoj je ordinarij proglasio početak sinode i sinodskog procesa u mjesnoj Crkvi. Usp. COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE, *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa* (2. III. 2018.), br. 3-7, u: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_20180302_sinodalita_it.html (1. X. 2022.). Ta teološka razlika je i prije objavljivanja dokumenta detaljno i pobliže naznačena uz upućivanje na stručnu literaturu u: Željko TANJIĆ – Branko MURIĆ, Načelo sinodalnosti kao paradigma Crkve trećeg tisućljeća, u: *Bogoslovska smotra*, 86 (2016.), 2, 275-295. S obzirom na nužno razlikovanje između sinodalnosti, kolegijalnosti, koncila i sinode, s popratnom daljnjom literaturom, usp. Branko MURIĆ, Promišljanje o uvjetu mogućnosti fundamentalnoteološkog utemeljenja unutarcrkvenog dijaloga, suradnje i suodgovornosti, u: *Bogoslovska smotra*, 88 (2018.), 3, ovdje 561-584; ovdje 578-579.

obilježje Crkve, onda to znači ne samo da se ono povijesno pronalazi u samim temeljima Crkve od njezinih početaka nego da bi cijela Crkva trebala i danas biti kroz sve svoje strukture, kroz sve životne pore svoga postojanja u svijetu i kroz svoje poslanje prožeta tim načelom.³ Stoga se nanovo otkrivenu sinodalnost ne bi smjelo shvaćati kao novotariju, kao formalizam koji treba odraditi ili kao intelektualizam koji će teorijski pokriti sve probleme Crkve, nego bi je se trebalo shvatiti kao onu koju iznova trebamo učiti živjeti i prihvaćati kao *modus vivendi et operandi*. Put novog otkrivanja, iznova učenja, obnove i oživljavanja sinodalnosti započeo je u samoj završnici Drugoga vatikanskog koncila⁴ te uspostavom institucije Sinode biskupa apostolskim pismom u obliku motu-proprija *Apostolica sollicitudo* (9. rujna 1965.) kojim je papa Pavao VI. započeo ostvarivati izrečenu koncilsku želju ozbiljenja *communio hierarchica* izrečene u koncilskoj ekleziologiji, a po kojoj bi se redovno i izvanredno biskupi okupljali u zajedništvu s papom i raspravljali o gorućim pitanjima Crkve.⁵ Paradigmatičnim se na tom razvojnem putu pokazuje govor pape Franje 17. listopada 2015. godine prilikom proslave 50. godišnjice uspostave Sinode biskupa, kada je kazao: »Sinodalni put je put kojega Bog očekuje od Crkve trećega tisućljeća«, čime je jasno izrekao da planira reformu i obnovu Crkve ostvariti po sinodalnim procesima.⁶ Stoga papa Franjo nadopunjava, produbljuje i temeljito refor-

³ Povijesni prikaz i sintezu razvoja načela sinodalnosti vidi u: COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE, *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*. U navedenom se dokumentu u uvodnom dijelu polazi od *kairosa* načela sinodalnosti (br. 1 –10) određujući svrhu dokumenta, potom se u prvom poglavlju (br. 11 – 41) daje povijesna sinteza nastanka kako bi se u drugom poglavlju dalo sustavnoteološko utemeljenje načela sinodalnosti (br. 42 – 70), nakon čega se u trećem poglavlju (br. 71 – 102) opisuju sinodalne strukture, procesi, subjekti da bi se u četvrtom poglavlju uključivo sa zaključkom (br. 103 –121) istaknuo put duhovnog obraćenja i izobrazbe za sinodalnu Crkvu. Detaljnu teološku analizu iz različitih kutova gledanja i kritiku dokumenta Međunarodne teološke komisije vidi u: Markus GRAULICH – Johanna RAHNER (ur.), *Synodalität in der katholischen Kirche. Die Studie der Internationalen Theologischen Kommission im Diskurs*, Freiburg im Breisgau, 2020.

⁴ Izrijekom se ta želja nalazi u dekretu o pastirskoj službi biskupa gdje stoji: »Ovaj opći Sabor želi da časna ustanova sinoda i sabora ponovno oživi te da na taj način prema konkretnim prilikama što prikladnije i uspješnije poradi za porast vjere i za čuvanje discipline u različitim Crkvama«, DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o pastirskoj službi biskupa *Christus Dominus* (28. X. 1965.), 36, u: *Dokumenti*, Zagreb, ⁵1998. (dalje: CD).

⁵ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* (21. XI. 1964.), 22, u: *Dokumenti*, Zagreb, ⁵1998. (dalje: LG). Opširnije o odnosu *communio hierarchica* i sinodalnosti vidi u: Željko TANJIC – Branko MURIC, Načelo sinodalnosti kao paradigma Crkve trećeg tisućljeća, 275-295. O odnosu hijerarhijskog zajedništva i prezbitera vidi u: Nikola DOGAN, Prezbiterijska služba i hijerarhijsko zajedništvo u mjesnoj Crkvi, u: *Diacovensia*, 7 (1999.) 1, 107-123, ovdje 118-120.

⁶ Usp. Papa FRANCESCO, *Commemorazione del 50° anniversario dell'istituzione del Sinodo dei vescovi. Discorso del Santo Padre Francesco*, u: <https://www.vatican.va/content/francesco/>

mira institut Sinode biskupa apostolskom konstitucijom *Episcopalis communio* (15. IX. 2018.). Tri su ključne mogućnosti koje iz te reforme proizlaze: prvo, pridaje se važnost pripravnoj fazi sinode, gdje do izražaja treba doći komunikacija, razgovor, konzultacija i slušanje »baze« same zajednice i Crkve; drugo, mogućnost povezivanja različitih sinodalnih procesa i sinoda, radnih skupina, čime se dobiva sinergičnost; i treće, postupnost i važnost vremena između različitih faza sinodalnih procesa kako bi se moglo produbljivati i pastoralno-teološki doći do razlučivanja nakon vremena dijaloga i savjetovanja.⁷

Sinodalnost je načelo koje se pokazuje u svojoj dinamičnosti i uključivosti svih, a u radu ćemo se ograničiti i sagledati koje je posebno mjesto svećenika na tom putu, vodeći se nekim naglascima koji proizlaze iz konteksta sadašnjeg crkvenog života i naglasaka koji proizlaze iz pontifikata pape Franje. Kako bi se to moglo, najprije ćemo sažeto prikazati neke odrednice teologije sinodalnosti tako da ćemo promišljati o stilu i načinu življenja u Crkvi iz načela sinodalnosti. U drugom dijelu članka promišljat ćemo koje su opasnosti na tom putu, ograničavajući se prikazati ih kroz problem klerikalizma i klerikalističkog mentaliteta koji priječi ostvarenje sinodalnosti. U trećem dijelu članka predložit ćemo perspektivu sinodalne teologije svećeništva, ističući tek neke ključne elemente i pet poticaja koji pomažu daljnjem produbljivanju teme. Kako je literatura i sami pristupi temi obilata i raznolika, ovim člankom ne pretendiramo dati zaokruženu cjelinu nego tek, prateći ključne izričaje tijekom Franjina pontifikata, ograničavamo se predložiti nekoliko poticaja za daljnje istraživanje i promišljanje.

1. Stil i način življenja i djelovanja u Crkvi po načelu sinodalnosti

»Nije uvijek moguće posve točno odrediti prvi izraz, izvor ideja, koje za nekoliko godina dobiju opće priznanje. Ideja 'narod Božji' bila je čvrsto ponovno prihvaćena u katoličkoj teologiji između 1937. i 1942. Ovo je ponovno otkriće bilo djelo ljudi koji su željeli nadići već uobičajeni juridički pojam o utemeljenju Crkve koje je Krist jedanput učinio i tražili su u cijeloj Bibliji razvoj Božjega plana. Ovo ih je vodilo ponovnom otkriću kontinuiteta Crkve s Izraelom, smještaju činjenice Crkve u širu perspektivu povijesti spasenja i gledanju

---

co/it/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-anniversario-sinodo.html (1. X. 2022.). Također usp. Agostino PORRECA, *Sguardi sulla Chiesa sinodale*, Todi, 2021., 22.

⁷ Usp. Alan MODRIĆ, *Dijecezanski biskupi u sinodalnoj Crkvi*, u: *Obnovljeni život*, 74 (2019.) 2, 181-194, ovdje 190.

Crkve kao naroda Božjega koji živi u mesijanskom vremenu.«⁸ Tim riječima je koncilski teolog dominikanac Yves Congar opisao kako se postupno shvaćanje Crkve kao naroda Božjeg – premda jasno konstitutivno utemeljeno na Božjoj objavi – probijalo u samosvijest Crkve i ekleziologije Drugoga vatikanskog koncila. Slično bi se moglo kazati i za sinodalnost. Iz svetopismskog uvida jasno se analizom može uvidjeti kako je prva crkvena zajednica doživljavala i shvaćala samu sebe – osobito u trenutcima kriza i traženja rješenja – sinodalnom.⁹ Zahvaljujući tomu što je Crkvu ponovno promatrao iz perspektive Božjeg plana kao narod kojega Bog poziva i okuplja te vodi kroz povijest spasenja, Drugi vatikanski koncil je Crkvu promišljao u njezinu zajedništvu s Bogom i s ljudima te u tom zajedništvu zaživio povijesnospasenjski pogled na nju kao narod koji se nalazi na mesijanskom putu. Time se sinodalnost pokazala kao bitna dimenzija života Crkve u svim njezinim razinama te se iz tog poimanja onda rađa sudogovornost i pravo na uređenje te stvarnosti u skladu sa sinodalnim načelom.¹⁰

Otkako je Pavao VI. uspostavio sinodu biskupa kao trajni znak biskupskog zajedništva i apostolske povezanosti s rimskim prvosvećenikom u pitanjima koja se tiču Crkve i unatoč brojnim sinodama koje su se u poslijekoncilskom razdoblju na različitim razinama održavale i slavile, trebalo je čekati više od pedeset godina nakon Koncila i pontifikat pape Franje da jasnije dođemo do ideje o sinodalnosti kao temeljnoj, konstitutivnoj i životnoj dimenziji Crkve.¹¹ Sinodalne strukture Crkve snažno su se i – osobito – kanonsko-pravno

⁸ Yves CONGAR, *The Church: The People of God*, u: *Concilium*, 1 (1965.) 1, 14.

⁹ O razlici između koncilijarnosti, kolegijalnosti i sinodalnosti s uvidom u daljnju ekleziološku i crkveno-pravnu literaturu vidi u: Branko MURIĆ, *Promišljanje o uvjetu mogućnosti fundamentalnoteološkog utemeljenja unutarcrkvenog dijaloga, suradnje i sudogovornosti*, 578-579.

¹⁰ Polazeći od ekleziološkog vrednovanja shvaćanja Crkve kao *communio* i njezina ozbiljenja kroz sinodalnost, iscrpno je promišljao: Đuro HRANIĆ, *Sinodalnost u Crkvi*, u: Josip KRPELJEVIĆ – Ivica ŽULJEVIĆ (ur.), *U služnju Božjem narodu*. Zbornik radova u čast msgr. dr. Antuna Škvorčevića, prvoga požeškog biskupa prigodom 60. obljetnice života, 35. obljetnice svećeništva i 10. obljetnice biskupstva, Požega, 2007., 124-137; ovdje 125-126.

¹¹ Ugledni hrvatski teolog i ekleziolog Nediljko A. Ančić pobrojao je da se u pedesetogodišnjem razdoblju nakon Koncila održalo ukupno oko 900 biskupijskih sinoda u Katoličkoj crkvi, koja je brojila 3200 biskupija. K tome, ističe Ančić »treba pribrojiti 33 sinodalna procesa koji, formalno gledajući, ne odgovaraju statusu biskupijskih sinoda, zatim 10 pokrajinskih koncila, 28 nacionalnih sinoda na razini biskupskih konferencija te nekoliko kontinentalnih sinoda u Južnoj Americi«, Nediljko A. ANČIĆ, *Teološka polazišta i orijentacije. U svjetlu Drugoga vatikanskog koncila*, Zagreb, 2021., 509. Ta brojka ukazuje kako se od Koncila do pontifikata pape Franje u više od dvije trećine partikularnih Crkava nije održala niti jedna sinoda. Možda je razlog u tome što *Zakonik kanonskog prava* iz 1983. nije predvidio obvezu održavanja biskupijskih sinoda. Za usporedbu, zanimljivim se može činiti podatak do kojeg je došao povjesničar prvog kršćanskog

obnavljale i uspostavljale pod vidom savjetodavnih tijela na svim razinama Crkve u prvih pedeset godina nakon Koncila, pa se može govoriti o užem i širem poimanju sinodalnosti koja je nekad više, a nekad manje uvažavala načelo sudjelovanja, suodgovornosti i unutarcrkvenog dijaloga, ovisno o tome kako se promatrala uloga »organizama zajedništva« unutar biskupije (prezbitero vijeće, vijeće savjetnika, kanonički zbor i pastoralno vijeće) i kako su ostvarivali iz tog predmnijevanja supsidijarnost i povezanost s »bazom« (župe i pastoralna vijeća, svećenici/župnici i vjernici) te koliko se i kako pažnje posvećivalo svagdašnjim problemima i potrebama vjernika da Crkva poprими uistinu sinodalno i zajedničarsko obličje. Dakle, može se kazati kako formalno sinodalnu strukturu u Crkvi imamo, no sada ju – sintetizirajući cjelokupno kompleksno nastojanje sinodalnog hoda i poticaja pape Franje – treba ispuniti djelovanjem Duha, koji bi tim strukturama dao novi sadržaj i metodu, darove slušanja i dijaloga, suradnje i participacije, hrabrosti i smjelosti, poštovanja i uvažavanja, uzajamnosti i ravnopravnosti, razboritosti i mudrosti, snage i novosti. Želja trogodišnjeg sinodalnog hoda kojim će se »pretesti« cijela Crkva horizontalno i vertikalno jest upravo to – odgajati (se) za sinodalnost Crkve.¹²

1.1. Crkva iz načela sinodalnosti

Kako bi se moglo vidjeti koje je mjesto svećenika u sinodalnom putu Crkve i kakvo se misionarsko obraćenje kršćana očekuje na tom putu, logičnim se čini poći od značenja same *sinodalnosti* kao ključne riječi kojom se rasvjetljuje mjesto svakoga člana Božjeg naroda. Sinodalni put je proces, niz događaja koji u sebi uključuju slušanje, razmatranje, razgovor, dijalog, pripravljanje i rasprav-

---

razdoblja R. MacMullen koji je, polazeći od kan. 5 Nicejskog koncila, što je ponovljeno u kan. 20 Antiohijskog koncila i na Kalcedonskom koncilu u kan. 9 te na drugim konciliima (iznimka je, recimo, bila u Galiji i u Kapadociji gdje je propis bio održavanje jednom u godini) gdje se navodi kao obveza održavanja provincijskih ili pokrajinskih sinoda dva puta godišnje (u proljeće i u jesen), izračunao da se na prostoru *Imperium Romanum* u razdoblju od 325. do 535. godine moglo održati ukupno nešto manje od 15 000 takvih sinoda (usp. Ramsay MACMULLEN, *Voting about God in Early Church Councils*, New Haven – London, 2006., 2-11). Slažemo se s Andreasom Weckwerthom kako taj podatak treba uzeti s određenom rezervom (i sam MacMullen potvrđuje da su se mnogi podatci izgubili te da su nam očuvana svjedočanstva za oko 250 takvih sinoda i koncila – što kao povjesničar i evidentira), ali kada bismo i reducirali taj broj, uviđamo da je *modus vivendi et operandi* prve Crkve uistinu bio sinodalan u svom odlučivanju. Usp. Andreas WECKWERTH, *Die Synode der Alten Kriche – demokratische Strukturen in der Spätantike?*, u: Markus GRAULICH – Johanna RAHNER (ur.), *Synodalität in der katholischen Kirche. Die Studie der Internationalen Theologischen Kommission im Diskurs*, Freiburg im Breisgau, 2020., 95-116.

¹² Usp. GENERALNO TAJNIŠTVO BISKUPSKE SINODE, *Za sinodalnu Crkvu*, br. 31-32.

ljanje o različitim vidovima i mogućnostima. Time se osnažuje iskustvo sudjelovanja te savjetovanja koje poprima svoj aktivni značaj u svojevrsnom sudioništvu u donošenju odluka. Ali sinodalni put u sebi ne iscrpljuje cijelo načelo sinodalnosti. Zato se može kazati kako svaki pojedini sinodalni put (koji može biti put jedne mjesne ili šire crkvene stvarnosti) jest način izražavanja i ozbiljenja načela sinodalnosti kao konstitutivne dimenzije Crkve. Tu do izražaja mogu doći različiti oblici i razine ostvarenja same sinodalnosti,¹³ različite teme i naglasci, ovisno o situaciji i onomu što se u sinodalnom putu razlučuje kao znak vremena, kao osjećaj vjere vjernika i kao Božji poziv kojim nas svojim Duhom poziva da izađemo i zakoračimo u novost misijskog područja svijeta u kojem se nalazimo.

Sinodalnost nam dopušta gledati Crkvu kao onu koja se nalazi u pokretu, na zajedničkom putu poput prve Crkve. Taj put je misionarski put koji ide od osobnog obraćenja u susretu s Uskrslim, zatim navještaja u susretu s drugima, pa do svjedočenja, obraćenja i izgradnje zajednice. Sinodalnost u sebi uključuje vrijeme i povijest i zato sinodalnost nije stanje, nego je životnost ili, bolje, život Crkve. Sinodalnost uvijek potiče i podsjeća Crkvu da se treba neprestano preobražavati i obnavljati, da obnavlja i prilagođava svoje strukture zahtjevima poslanja i navještaja. Ali opet, promjena struktura nije primarni cilj koji se postiže sinodalnošću i sinodalnim procesima i zasjedanjima: reforma strukture će se dogoditi samo unutar preobrazbe svijesti ili mentaliteta koji *de facto* treba biti misionarski, a to proizlazi iz dinamike susreta s Božjom riječju i slušanja koje nije samo osjetilno nego ga i nadilazi jer je duhovna sposobnost spoznaje.¹⁴ Na to sugeriraju evanđeoske riječi *kvasac svijeta, sol zemlje* – izrazi kojima se izražava svijest kristovskog poslanja učenika u svijetu.

Sinodalnost kao dinamično načelo Crkve znači njezinu prožetost Duhom, da je ona vođena Duhom koji potiče i govori Crkvi (usp. Iv 14,17 govor o »Duhu Istine« i Otk 2,7 Duh koji »poručuje Crkvama«) na uvijek nove misionarske napore same Crkve te svojevrsno normiranje određenih misionarskih ishoda. To ne znači da je u toj prožetosti ona lišena svojih povijesnih nejasnoća, poteškoća i traženja, često i previranja. Dovoljno je ovdje prisjetiti se okolnosti iz prve Crkve, kada se u Poslanici Galaćanima susrećemo s prizorom iz Antiohije (usp. Gal 2), gdje apostolski prvaci najutjecajnijih triju grupacija prve Crkve – Pavao, Petar i Jakov – nisu bili u stanju sami riješiti problem koji je za njih postao kamen spoticanja, odlučujućom prijelomnicom za daljnji tijek

¹³ Usp. *Isto*, br. 27.

¹⁴ Usp. Papa FRANJO, Apostolska pobudnica *Evangelii gaudium* (24. XI. 2013.), Zagreb, 2014., 171 (dalje: EG).

misijskog poslanja Crkve i inkulturacije navještaja te načina kako se onda taj problem pripuštanja i krštenja onih koji su dolazili iz poganstva riješio kroz sinodalnu formulu tzv. prvoga jeruzalemskog koncila: »Odlučismo Duh Sveti i mi« (Dj 15,28).¹⁵ Taj temeljni model postaje, kako kaže Međunarodna teološka komisija, »paradigmatskom figurom slavjenih sinoda u Crkvi«¹⁶, postaje trajnom formom donošenja odluka nekog koncila ili sinode. Prema tome, reforma Crkve se po sinodalnosti događa kada redoviti pastoral postaje misionarskim kao odraz Crkve koja izlazi. Sinodalnost ne dopušta vidjeti Crkvu kao statičku stvarnost, kao *societas perfecta* koja je u sebi dovršena, nego se pokazuje u svom stanju neprestane preobrazbe i rađanja uvijek iznova. Stoga je i identitet Crkve dinamičan, odnosan, ukorijenjen u trojstvenom i euharistijskom otajstvu, u pozvanosti hoditi kao narod Božji.

Sinodalnost nije pridjev ili ukras koji resi Crkvu akcidentalno, nego je ona pitanje stila koji obilježava život i poslanje Crkve u njezinoj biti: »Sinodalnost prije svega označava poseban *stil* koji karakterizira život i poslanje Crkve (*modus vivendi et operandi*), izražavajući njezinu narav kao Božjega naroda koji zajedno hodi i koji se okuplja, pozvan od Gospodina Isusa u snazi Duha Svetoga da naviješta evanđelje. Sinodalnost bi se trebala izražavati u redovitosti života i djelovanja Crkve.«¹⁷

1.2. Sinodalni *modus vivendi et operandi*

Što znači taj *modus vivendi et operandi* Crkve, kako ga razumjeti kroz konstitutivno načelo sinodalnosti? Sinodalnost potiče na promišljanje o preobrazbi stila života u Crkvi koja za sobom vuče i preobrazbu njezina poslanja: narod Božji zajedno hoda, okuplja se na Gospodinov poziv, ima snagu Duha Svetoga da naviješta evanđelje. Drukčije rečeno, riječ je o tome da su u redovitosti života Crkve potrebna obnova, promjena i preobrazba mentaliteta. Tu preobrazbu papa Franjo naziva misionarskim »izlaskom« u novim okolnostima i izazovima da se raspozna put koji Gospodin pokazuje. Misionarski izlazak znači »izaći

¹⁵ Usp. COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE, *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*, br. 19-23; Giordano FROSINI, *Una Chiesa di tutti. Sinodalità, partecipazione e corresponsabilità*, Bologna, 2014., 19-23. Vrijednu i detaljnu analizu izvora, statusa i značenje »apostolskog okupljanja«, u kojoj se uspoređuju dvije predaje iz Gal 2 i Dj 15, donosi: Thomas SÖDING, *Beraten und entscheiden. Synodale Prozesse im Fokus des Urchristentums*, u: Markus GRAULICH – Johanna RAHNER (ur.), *Synodalität in der katholischen Kirche*, 42-94; ovdje 58-70.

¹⁶ COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE, *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*, br. 20.

¹⁷ *Isto*, br. 6.

iz vlastite udobnosti i imati hrabrosti poći na sve periferije koje trebaju svjetlo evanđelja« (EG 20). Poslanje Crkve nije da se pokaže svojom važnošću danas u svijetu, nego da bude spremna pokazati svoj identitet koji na sebi nose pojedinci i zajednice u Crkvi, a temelj tog identiteta su biljezi patnje, muke i smrti koji su pobijeđeni snagom nade i vjere u Uskrsloga. Previše smo se oslonili na ono što su bili izrazi kršćanstva tijekom epohe »kršćanskoga svijeta« kada je glavnu, a često i zadnju riječ vodila Crkva.¹⁸ Danas živimo u europskom društvu u kojem kršćanstvo više nije dominantno, nego se nalazi na periferiji u političkom, gospodarskom, kulturološkom, antropološkom a sve više i u religijskom i religioznom smislu. Stoga je prirodno za Crkvu da izađe misionarski djelovati na periferijama. To ne bi trebalo biti nepoznato Crkvi, osobito kada gledamo njezine početke zabilježene u Djelima apostolskim te u apostolskom i poslijeaustolskom razdoblju. No problem je što smo se navikli na nešto drugo u našem bivanju Crkvom, u našem navještaju, u našem odgoju i u našem pastoralu. Slika Crkve koja je trijumfalna i ima svoju važnost u promjeni epohe je stvar prošlosti te ona ne može više biti dominantna u mentalitetu teologije, navještaja, pastorala i života Crkve. Reforma Crkve u tom smislu ne može značiti restauraciju Crkve i nostalgичno inzistiranje na prijašnjim »povlasticama«. Promjena društvenih struktura, antropologije, kulture i načina življenja u sekularnom svijetu sve manje vidi društveni značaj Crkve, koji smo dodatno i sami poljuljali zloporabama i zataškavanjima u onim segmentima pastorala na koje smo stavili naglasak i koje smo iznevjerili. Zato doživljavamo da smo izgurani, istisnuti, osjećamo tjeskobu jer moramo konačno napustiti trijumfalnu sliku Crkve,¹⁹ njezine teologije i svega ostalog vezanoga iz prijašnja vremena u kojima smo tražili svoja prava i ponovno postati riskantna poruka *ex memoria passionis et resurrectionis* kao ponuda društvu.²⁰ Ta periferija u kojoj se nala-

¹⁸ Usp. Željko MARDEŠIĆ, O klerikalizmu i protuklerikalizmu danas, u: *Nova prisutnost*, 1 (2003.) 1, 127-131.

¹⁹ S obzirom na obavljanje bilo biskupske bilo svećeničke službe, to konkretno znači napuštanje »trijumfalističkog ponašanja«, kako to dobro primjećuje hrvatski fundamentalni teolog Davor Vuković: »Crkvena i pastoralna služba dakle nikako nije i ne smije biti arogantna služba, služba dominiranja i gospodarenja, već služenja. Crkva i klerici nipošto se ne smiju ponašati trijumfalistički, odozgo, kao gospodari, već kao ponizni službenici i djelatelji Božjih otajstava. Svećenički život mora odsijevati temeljni Isusov stav, a taj je da on nije došao biti služen, već služiti. Tako bi se trebali ponašati i njegovi učenici«, Davor VUKOVIĆ, Biskup i prezbiteri u obzoru ekleziologije zajedništva. Teološko-pastoralne smjernice, u: *Diacovensia*, 26 (2018.) 2, 295-311, ovdje 298.

²⁰ Usp. Johann Baptist METZ, *Memoria passionis. Provokativni spomen u pluralističkom društvu*, Zagreb, 2009., 241-256. Za Crkvu to znači, iz koncilske perspektive da »nastavlja svoje putovanje između progona svijeta i Božje utjehe navješćujući muku i smrt Gospodinovu [*memoria passionis*, op. a], dok On ne dođe (usp. 1 Kor 11,26). Od moći uskrsnuloga

zi dobar dio Crkve u Europi jest ono što se nalazi u srcu same Europe i, ako hoćemo to tako nazvati, u ostacima nekadašnjeg kršćanskog svijeta. Crkva vođena Kristovim Duhom prepoznaje da je periferija njezino mjesto odakle će najprije prepoznati i samog Krista u susretu s osobama i njihovim životnim situacijama. Papa Franjo govori o potrebi izlaska iz komotnosti i ustaljenosti i odlaska na periferije koje su potrebne svjetla evanđelja (usp. EG 20), a mentalitetu navještaja odgovara potreba stalnog iskoraka prema periferijama vlastitih granica kako bi se stupilo u odnos i ušlo u nove društveno-kulturalne sredine (usp. EG 30): »Crkva 'izlaska' Crkva je otvorenih vrata. Izići prema drugima da bi se došlo do ljudskih periferija ne znači bezglavo i besciljno trčati za svijetom« (EG 46). U tim ljudskim periferijama, koje se nalaze u samom srcu sada već dobrim dijelom dekristijanizirane Europe, Crkva bi trebala biti prva koja vida rane napuštenosti i trpljenja, koja će biti živa, ona koja dijeli sve s tom periferijom, gdje će onda nastati i nove zajednice iz njezina djelovanja i za njezino djelovanje. Iz te perspektive izlaska prema periferijama razumljivo je da se u srcu sinodalnog hoda trebaju nalaziti osobe i biti zastupljen glas s periferije. Samo iz periferije, koja je središte stvaranja novih paradigmi (usp. EG 74), Crkva može pokazati svoje autentično poslanje kojim je bila nadahnuta u svojim počecima. Naznačen zaokret u perspektivi gdje se periferija ne promatra kao nešto udaljeno i u distanci kao asimetrično, nego kao središte prema kojem bi se trebalo u misijskom pastoralu ići i biti, zahtijeva i konverziju, preobrazbu crkvenog mentaliteta, a u reformi Crkve će biti potrebna »duhovna revolucija«²¹ koja će raskinuti s različitim derivacijama unutarcrkvenog klerikalizma.

2. Klerikalizam onemogućava sinodalnost

Sinodalnost ukazuje na potrebu suradnje i sudjelovanja svih, cijeneći svakoga prema vlastitim darovima (karizmama) i poslanjima, što se treba odraziti i na reprezentativnoj razini zastupljenosti različitih skupina i glasova u sinodalnom procesu, a osobito vodeći računa o periferijama o kojima smo prethodno govorili te po tome ključu pokazati uključenost svih. Sinodalnost u sebi podrazumijeva uzajamnost ili recipročnost dijaloga i slušanja jedni drugih na svim razinama i to tako da asimetričnost dijaloga postaje po uzoru na Isusa

---

Gospodina [*memoria resurrectionis*, op. a.] ona dobiva snagu da strpljivošću i ljubavlju pobijedi svoje žalosti i teškoće nutarnje i vanjske, i da otkrije svijetu Njegovo otajstvo vjerno, iako ne savršeno, dok se na svršetku ne očituje u potpunom svjetlu« (LG 8).

²¹ Usp. Ana Thea FILIPOVIĆ, *Neu lernen Kirche zu sein: Synodalität im Kontext der Jugendnode*, u: *Bogoslovska smotra*, 89 (2019.) 5, 1109-1128, ovdje 1121-1126.

iz evanđelja sve više simetričnim susretom otkrivanja i darivanja samih sebe drugima.²² U svom govoru vjernicima Rimske biskupije 18. rujna 2021. godine papa Franjo je ukazao upravo na tu važnu dimenziju sinodalnosti, s kojom ona započinje, otvara se i o kojoj ovisi njezin tijek i uspjeh. No, za Franju u sinodalnom procesu uzajamnog slušanja nije riječ o prikupljanju podataka ili različitim mišljenja pa na temelju toga dobivanja statističkih podataka o tome što u Crkvi prevladava, a što ne. Franjo upozorava na pneumatološku dimenziju dijaloga u Crkvi, koja je često zapostavljena: »Tko ima uši, sluša što Duh govori Crkvi« (Otk 2,7). Stoga Franjo u govoru kaže: »Imati uši, slušati, prva je zadaća. Riječ je o slušanju Božjeg glasa, shvaćanju njegove prisutnosti, presretanju njegova prolaska i daha života.«²³ Slušanje Božjeg glasa u Crkvi može se samo u otvorenosti prema Drugome, stoga će se za Franju klerikalizam u Crkvi pokazati kao izopačenost koja odvaja i izolira svećenika i biskupa od drugih, a u konačnici i od Boga.

Polazeći na jedan sintetičan način od eklezioloških uvida koje dobivamo iz dogmatske konstitucije *Lumen gentium* Drugoga vatikanskog koncila glede odnosa koji bi trebao postojati u Crkvi između pastira i vjernika, u ovom dijelu rada ćemo najprije vidjeti zašto papa Franjo smatra da klerikalizam kao devijantni mentalitet uistinu ugrožava sinodalne procese u Crkvi. Ti procesi su ugroženi, kako ističe Ugo Sartorio u svojoj studiji, i krivim razumijevanjem moći i autoriteta u Crkvi, tj. da se Crkvom upravlja klerički, da odnosi u Crkvi ustraju na klerikalnoj vertikali, umjesto da se odvijaju više horizontalno i kooperativno²⁴ ili, kako ćemo to dalje nazvati upućujući na koncilске izričaje, u

²² O različitim dimenzijama dijaloga i trima mogućnostima koje proizlaze iz filozofijskog promišljanja kao uvjeta mogućnosti stvaranja (inter-)subjektivnog dijaloškog identiteta (simetrično-uzajamna struktura autentičnog dijaloga, asimetrično-neuzajamna dijaloška struktura čovjekove odgovornosti te asimetrično-uzajamna dijaloška struktura čovjekova sebstva) već je detaljno je promišljano u: Branko MURIĆ, Promišljanje o uvjetu mogućnosti fundamentalnoteološkog utemeljenja unutarcrkvenog dijaloga, suradnje i suodgovornosti, 563-566.

²³ Papa FRANCESCO, *Discorso del Santo Padre Francesco ai fedeli della diocesi di Roma* (18. IX. 2021.), u: <https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2021/september/documents/20210918-fedeli-diocesiroma.html> (1. X. 2022.).

²⁴ Usp. Ugo SARTORIO, *Sinodalità tra democrazia e populismo. Oltre ogni clericalismo*, Padova, 2022., 61. Sartorio upućuje ovdje i citira što je glavni tajnik biskupske sinode kazao u susretu s irskim biskupima: »Sinodalnost se ne može promicati i provoditi bez službe onih koji obnašaju vlast. Ali to zahtijeva ovaj novi stil vodstva nadahnut primatom slušanja, kako kaže papa Franjo, koji se može okarakterizirati kao suradničko vodstvo: ne više vertikalno i klerikalno, već više horizontalno i kooperativno«, Mario GRECH, *La promessa di una primavera ecclesiale*, u: *L'Osservatore Romano* (4. III. 2021.), <https://www.osservatoreromano.va/it/news/2021-03/quo-052/la-promessa-br-di-una-primavera-ecclesiale.html> (pristup: 20. X. 2022.).

simetrično agapično-prijateljskoj uzajamnosti obiteljskih odnosa. Drugim riječima, danas će Crkvi biti potreban autoritet koji ne ograničava i ne kontrolira, nego koji prepoznaje svaku osobu u njezinu dostojanstvu kao »autora vlastite egzistencije, autoriziranog da odabire u slobodi reći *da* životu bez da od njega čini vlasništvo, s generativnim stavom koji iznova pokreće *autoritetni* krug«²⁵.

2.1. Klerikalizam kao devijantnost koja raskida unutarnje odnose u Crkvi

Ukoliko se za ostvarenje načela sinodalnosti traži cjelovita preobrazba mentaliteta Crkve, onda to na poseban način uključuje i preobrazbu mentaliteta posvećenih osoba, jer svećenik snagom Duha drži na okupu, brine se, upravlja i služi (usp. LG 28d) povjerenoj zajednici i vezuje ju s Kristom osobito po sakramentima. Kao biskupovi »mudri suradnici« isto tako »čine na neki način prisutnim biskupa s kojim su vjerno i velikodušno sjedinjeni« dok su za biskupa oni »sinovi i prijatelji« (LG 28b). Tu se krije odgovornost svećenika da bude uzor stada (usp. 1 Pt 5,3), dajući »svima svjedočanstvo istine i života« i da »uklanjaju razlog za podijeljenost, kako bi se cijelo čovječanstvo dovelo u jedinstvo Božje obitelji« (LG 28d.e).

Iz tih eklezioloških naglasaka Koncila postaje jasnijim zašto je opasnost klerikalizma u suprotnosti s naravi Crkve, ispravnog shvaćanja autoriteta u njoj i samog načela sinodalnosti. Ako se bolje promotri koncilski izričaj, onda se uočava jasna i nedvosmislena nakana kako uvijek treba polaziti od onoga što čini pravo jedinstvo s obzirom na dostojanstvo (usp. LG 32c) iz čega se onda u daljnjem koraku dolazi do različitosti službi, razumijevajući je kao bitnu, a ne stupnjevitu razliku (dakle, ne u dostojanstvu) pri čemu pastiri i vjernici »među sobom ostaju vezani zajedničkim nužnim odnošajem« (»inter se communi necessitudine devinciatur«, LG 32c). To je ključna riječ razumijevanja odnosa između pastira i vjernika jer upućuje na dinamizam odnosa koji nije jednostran, nego je riječ o agapično-prijateljskoj uzajamnosti koja poštuje različitost i posebnost, uvažava svakog kao autora i posebnost autoriteta koji se prepoznaje s još jednom potvrđenom tvrdnjom o »familiari commercio«, tj. obiteljskim odnosima koji bi trebali postojati između laika i pastira od kojih »se moraju očekivati mnoge koristi za Crkvu: jer se na taj način kod laika jača osjećaj vlastite odgovornosti, gaji se oduševljenje i njihove se sile lakše pridružuju djelu pastira« (LG 37d). Kada su ti odnosi narušeni, jasno je da se rađa kriza udaljavanja jednih od drugih, stvaranja mentalnih i fizičkih barijera, i

²⁵ Ugo SARTORIO, *Sinodalità tra democrazia e populismo*, 61.

dolazi do loma, što se onda reflektira u sablaznima i zastranjenjima, ponajprije u obezvređivanju kršteničke milosti i dostojanstva koje u srce svakog vjernika usađuje Duh Sveti. Iz učestalih opomena koje je papa Franjo dosad izrekao proizlazi jasno kako je ta devijacija unutar Crkve prepoznata kao klerikalizam, koji zbog rečenoga postaje kočnica te izravno utječe na (ne)uspjeh sinodalnog hoda Crkve.

U svojoj recentnoj studiji o sinodalnosti talijanski teolog Ugo Sartorio primjećuje kako je pojam klerikalizma gotovo u potpunosti odsutan u sedmogodišnjoj službi pape Benedikta XVI., dok se za pontifikat pape Franje može ustvrditi kako je to postao »kardinalnim pojmom« njegova učiteljstva.²⁶ Dok se tim pojmom u prijašnjoj uporabi uglavnom željelo ukazati na odnos Crkve i svijeta *ad extra* kako bi se opisalo opasnost uplitanja Crkve u život države opisujući njezin utjecaj na politiku, društvo, gospodarstvo ili kulturu kao »neprijateljski«²⁷ s ciljem umanjivanja značaja Crkve, papa Franjo ističe pogubnost tog mentaliteta *ad intra*, ukazujući na unutarnje korijene klerikalizma te koje su unutarcrkvene posljedice takva mentaliteta za vjeru, za međusobne odnose, za život, način vođenja i upravljanja Crkvom, a onda i u njezinu odnosu prema svijetu. Klerikalizam se ne odnosi samo na utjecaj Crkve prema načinu ophođenja s vremenitim dobrima, nego je nešto što zahvaća Crkvu iznutra, »čime se riskira uzdrmati njezinu najdublju i evanđeosku narav«²⁸. Utoliko je ta tema relevantna i neizbježna u promišljanju o sinodalnosti.

2.2. Klerikalizam kao »devijantni način poimanja autoriteta u Crkvi« i stav koji »poništava osobni identitet kršćana«

Klerikalizam je mentalitet, stav, odnos i način pogleda na Crkvu i način njezina vođenja koji su u osnovnoj suprotnosti od onoga što bi trebala biti Crkva temeljena na sinodalnosti: »Kršćanstvo treba biti sve ljudskije, humanizirajuće, pomirivanje razlika i udaljenosti pretvarajući ih u bliskost, blizinu. Jedno

²⁶ Usp. Ugo SARTORIO, *Sinodalità tra democrazia e populismo*, 56. Tu prosudbu prvi donosi Daniele MENOZZI, *Clericalismo. Storia di una parola*, u: *Il Regno Attualità*, 65 (2020.) 8, 233: »U sedam godina upravljanja Benedikta XVI. izraz 'klerikalizam' pojavljuje se samo jednom [...]. U istom vremenskom intervalu, sintagma se pojavljuje u 55 Franjinih intervenata.«

²⁷ Glede jezičnog nastanka i povijesne rekonstrukcije uporabe pojma »klerikalizam« u drugoj polovici 19. stoljeća usp. Daniele MENOZZI, *Clericalismo. Storia di una parola*, 233: »Klerikalizam' se tada počinje koristiti za označavanje uplitanja svećenika u izboru nadmetanja kako bi zastupnici izabrani u Narodnu skupštinu podržali francusku vojnu obvezu u obrani pape-kralja.«

²⁸ Andrea LEBRA, *Clericalismo*, u: *Settimanews.it*, 24. IX. 2020. (pristup: 30. X. 2022.).

od zala Crkve, zapravo izopačenost, je taj klerikalizam koji odvaja svećenika, biskupa od naroda. Biskup i svećenik odvojen od naroda je službenik, a ne pastir.«²⁹ Klerikalizam kao natruha kristomonističkog poimanja Crkve jest davanje prednosti nositeljima službi pred zajednicom i karizmama te je često vezan uz daljnje pojave poput univerzalističkog poimanja Crkve kada se daje prednost općoj Crkvi pred mjesnom Crkvom i štiti se institucija pred zajednicom, centralističkim (ili univerzalističkim) mentalitetom kada se preferira monarhističko poimanje ustrojstva službi u Crkvi pred kolegijalitetom i sinodalnošću te uniformizmom, koji inzistira na jedinstvu svedenom na jednoulje koje guši svaku različitost i slobodu izražavanja te onemogućava kreativnost u zajednici.³⁰

Stoga je i kada govorimo o odnosu klera i laika potrebno prije svega napustiti »klerikalizam koji vjernike laike drži podalje od mjesta gdje se donose odluke« (EG 102). Klerikalizam je »devijantni način poimanja autoriteta u Crkvi«, »stav koji ne samo da poništava osobni identitet kršćana nego jednako tako umanjuje i podcjenjuje krsnu milost koju Duh Sveti usađuje u svoj narod. Klerikalizam koji podupiru svećenici ili laici, dovodi do rascjepa u crkvenom tijelu te ohrabruje i pomaže da se ponavljaju mnoga zla koja danas osuđujemo.«³¹

Klerikalizam pokazuje dvije mane i očituje se u crkvenoj stvarnosti kao a) razdijeljenost, odijeljenost i udaljenost u kojem se vlastiti identitet uzdiže kao superiornost nad drugima, nad narodom te da je to b) pojava koja u svojoj pojavnosti negira dostojanstvo sâme službe i samim tim značenje koje posvećena osoba ima za narod Božji.

S obzirom na prvi vid mane, tijekom svojeg apostolskog puta u Ekvador, Boliviju i Paragvaj 9. srpnja 2015. godine papa Franjo govori o »drami izolirane svijesti« u koju upadaju oni učenici i učnice koji drže kako je »Isusov život samo za one koji smatraju da su prikladni«³². Kao posljedicu te svijesti, Papa primjećuje duboko obezvređivanje naroda Božjeg te se stvara kasta drukčijih, izdvojenih, štoviše »pitanje identiteta postaje pitanje superiornosti« u kojoj

²⁹ Papa FRANCESCO, *Discorso del Santo Padre Francesco ai fedeli della diocesi di Roma*.

³⁰ Usp. Nikola DOGAN, Prezbiterijska služba i hijerarhijsko zajedništvo u mjesnoj Crkvi, 114-116.

³¹ Papa FRANCESCO, *Discorso del Santo Padre Francesco ai fedeli della diocesi di Roma*.

³² Papa FRANCESCO, *Viaggio apostolico in Ecuador, Bolivia e Paraguay. Incontro con i sacerdoti, religiosi, religiose e seminaristi. Discorso del Santo Padre. »Coliseo del Colegio Don Bosco«, Santa Cruz de la Sierra (Bolivia) (9. VII. 2015.)*, u: https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/july/documents/papa-francesco_20150709_bolivia-religiosi.html (1. X. 2022.).

se pastirstvo pretvara u nadgledništvu. Tu dolazi do zlorabe moći i autoriteta jer ono što se predstavlja kao služba (*ministerium*) izvršava se na način duhovnog gospodovanja (*sacra potestas*), koje se apsolutizira u realnom životu time oskvrnjujući ono što bi uistinu trebala biti: performativna crkveno-sakramentalna predstavljajuća moć Kristova (znak Duha Isusa Krista).³³ Postupno se događa da takva služba postaje oslabljena duhovno te i zajednicu postupno ispraznjuje i opustošenje tako da i sam »kršćanski svijet postaje sterilan i iscrpljuje se, poput prekomjerno iskorištavanog tla koje se pretvara u pijesak« (EG 86). Prilikom obilježavanja 50. godišnjice proglašenja dvaju važnih dekreta Drugoga vatikanskog koncila *Optatam totius* i *Presbyterorum ordinis* u govoru pred Kongregacijom za kler papa Franjo se vraća toj temi, usustavljajući svoju kritiku klerikalizma.³⁴ Klerikalizam označava gubitak identiteta ukoliko se »verificira kada se svećenik odvoji od naroda Božjeg, kada izgubi tu upućenost«. To je opasna derivacija koja se usredotočuje samo na sakralno i riskira postati kastom ukoliko razlika i identitet postaju za takve osobe nešto što predstavlja superiornost naspram naroda. Franjinim rječnikom i hermeneutičkim ključem tumačenja *Presbyterorum ordinis* br. 3, svećenički identitet mora biti usko vezan uz narod Božji, jer svećenik mora uvijek imati svijest da je uzet (pozvan) iz naroda kako bi služio tom narodu, »ustanovljeni su u korist samih ljudi u stvarima koje se odnose na Boga«. Prema tome, posvećivanje i svetost svećenika usko je vezana uz narod iz kojeg su »uzeti« i kome su poslani.³⁵ Tu povezanost, blizinu s narodom proširit će i usustavljeno smjestiti u ostale tri povezanosti i blizine, govoreći o teologiji svećeništva prilikom otvaranja međunarodnog simpozija naslovljenog »Temeljnoj teologiji svećeništva«, koji je organizirala Kongregacija za kler od 17. do 19. veljače 2022. godine u Rimu: blizina s Bogom, blizina s biskupom, blizina s braćom svećenicima i blizina s narodom Božjim. To je ono što određuje autoritet i identitet svećenika.³⁶ Autoritet

³³ Opširnije vidi u: Gregor Maria HOFF – Julia KNOP – Benedikt KRANEMANN, Il potere del sacro. La teologia di fronte alle violenze sessuali, u: *Il Regno – Attualità*, 66 (2021.), 461-472, ovdje 465-467. Na hrvatskom jeziku o sakralizaciji moći svećenika shvaćenoj kao »sakralni individualizam« te time apsolutizacija identiteta promatranog kroz izvrnuto poimanje *potestas* koje onda narušava izvorno »otkriće liturgijskog temelja ministrijalnog svećeništva« vidi u: Ivica ŽIŽIĆ, Liturgijski temelj zajedništva prezbitera s biskupom, u: *Diacovensia*, 26 (2018.) 1, 117-131, ovdje 118-121.

³⁴ Usp. Ugo SARTORIO, *Simodalità tra democrazia e populismo*, 57.

³⁵ Papa FRANCESCO, *Discorso al Convegno promosso dalla Congregazione per il Clero nel 50° anniversario di »Optatam totius« e »Presbyterorum ordinis«* (20. XI. 2015.), u: https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/november/documents/papa-francesco_20151120_formazione-sacerdoti.html (1. X. 2022.).

³⁶ Papa FRANCESCO, *Le quattro vicinanze del sacerdote. Discorso ai Partecipanti al Simposio internazionale »Per una teologia fondamentale del sacerdozio«* (17. II. 2022.), u: <https://>

koji nije autoritaran proizlazi iz te upućenosti i bliskosti s Bogom, biskupom, svećenicima i narodom, čvrstoća koja je prije ustrajnost u navješčaju nego tvrdoća u moraliziranju, radost koja proizlazi iz svjedočanstva evanđelja a ne iz površnosti pomodarstva, biti pastirima, a ne funkcionerima milosti.³⁷

Odatle proizlazi kako klerikalizam negira bit svećeničke službe koja bi trebala biti služenje. Papa Franjo je detaljan i rječit glede toga, no istodobno ne želi izraz »služenje« razvodniti. Kada kaže kako su oni koje je odabrao Isus da služe oni koji trebaju služiti narodu, onda to znači konkretno služiti onima koji su najsiromašniji, koji su najodbačeniji, koji su najviše marginalizirani u društvu, služiti djeci i starcima, »služiti također i onim osobama koje nisu svjesne oholosti i grijeha u kojem sami žive, kako bi se služilo Isusu«³⁸. Jednostavnost govora odaje složenost obzorja kojom Franjo želi, s jedne strane, narativno zahvatiti evanđeoske slike i perikope indicirane pitanjem »a kada ti to nismo služili?« i, s druge strane, ukazati na sinodalni put kojim Crkva treba u pastoralnoj preobrazbi svoga mentaliteta ponovno, poučena Isusovim primjerom služenja³⁹ i promatranja, čuti glas onih koji su na bilo koji način marginalizirani u Crkvi i društvu. Protuznak služenja i time jasan znak prisutnosti klerikalizma u Crkvi vidi se kada se traže privilegiji, posebne uloge, davanje dužnog priznanja i zahvale na tragu izvršavanja autoritarne i autoreferencijalne moći.⁴⁰ Sinodalnost zahtijeva od svih izaći iz uobičajene orbite ophođenja i zone komfora i konformizma te stupiti u riskantno područje novosti gdje se otkriva lice drugoga, gdje se iskreno i s pažnjom sluša i čuje drugoga te gdje se ne polazi od onoga što nas razlikuje i odvaja, nego od onoga što nas čini jednakima i zbližava, a to je u Crkvi krsna milost. Zbog toga ministerijalno svećeništvo svoje životno mjesto ima u služenju kraljevskom (općem) svećeništvu vjernika (usp. EG br. 102).

Kako bi se ostvarila preobrazba crkvenog pastorala i ophođenja, potrebno je reći *ne* klerikalizmu. Dramatično, moleći pokoru i sa žarom pastira koji

---

www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2022/february/documents/20220217-simposio-teologia-sacerdozio.html (1. X. 2022.).

³⁷ Papa FRANCESCO, *Discorso al Convegno promosso dalla Congregazione per il Clero nel 50° anniversario di »Optatam totius« e »Presbyterorum ordinis«*.

³⁸ *Isto*.

³⁹ O kristološkom i ekleziološkom utemeljenju služenja vidi u: Ivan KARLIĆ, Vodstvo i predstojništvo u Crkvi kao oblik služenja, u: *Bogoslovska smotra*, 72 (2002.) 2-3, 309-324, ovdje 310-311.

⁴⁰ Usp. Ugo SARTORIO, *Sinodalità tra democrazia e populismo*, 58. Hrvatski teolog Nikola Dogan je prije više od dvadeset godina ukazao na ozbiljnu opasnost »klerikalnog centrizma« ili »hijerarhijskog centrizma«. Usp. Nikola DOGAN, *Prezbiterijska služba i hijerarhijsko zajedništvo u mjesnoj Crkvi*, 116.

poziva da se čuju žrtve, one najmanje i one koje je klerikalizam učinio žrtvama, papa Franjo je izrekao u *Pismu Božjem narodu*: »Štoviše, svaki put kad smo pokušali zamijeniti, ušutkati, ignorirati ili svesti narod Božji na male *elite*, stvarali smo zajednice, projekte, teološke pristupe, duhovnost i strukture bez korijena, bez sjećanja, bez lica, bez tijela i, konačno, bez života. To se jasno očituje u krivom shvaćanju autoriteta u Crkvi, uobičajenom u brojnim crkvenim zajednicama gdje se događalo seksualno zlostavljanje, zloraba moći i savjesti ... Klerikalizam, bilo da ga podržavaju svećenici bilo laici, dovodi do rascjepa u tijelu Crkve, koji podupire i pomaže da se nastave činiti mnoga zla koja danas prokazujemo. Reći 'ne' zlostavljanju znači reći odlučno 'ne' svim oblicima klerikalizma.«⁴¹

Uočava se kako se klerikalizam kao opasnost odnosi i na svećenike i na laike te se može govoriti o svojevrsnoj sterilizaciji dostojanstva, oduzimanja dostojanstva koje je izravno djelo Duha Svetoga po krsnoj milosti te se time upada i u teški grijeh protiv djela Duha u narodu Božjem. To Franjo jednostavno izražava time da Crkva tada ostaje bez korijena i sjećanja, a članovi Crkve bez lica i tijela, bez života. Klerikalizam se tako pokazuje u svojoj oporoj radikalnosti oduzimanja života Crkve te svoje pravo lice pokazuje u nedostatku vjere i povjerenja te koruptivnosti koja se izražava u krivom poimanju autoriteta: »Cijela je Crkva pozvana razračunati se s teretom kulture prožete klerikalizmom, koju baštini iz svoje povijesti, i s oblicima obnašanja vlasti na kojima su nakalemljene različite vrste zloraba (moći, ekonomske, savjesti, spolne). Nezamislivo je 'obraćenje crkvenog djelovanja bez aktivnog sudjelovanja svih sastavnica Božjeg naroda': zajedno molimo Gospodina 'za milost obraćenja i mudrost duha da, kao odgovor na ta zlodjela zlostavljanja izrazimo svoje kajanje i svoju odluku da se hrabro borimo'«⁴².

3. Neki naglasci o svećeničkom mjestu u sinodalnom hodu Crkve

Sinodalnost nije samo akcija, djelovanje, praksa, nego je prije svega duh, uvjerenje, mentalitet, *collegialis affectus*, zajednički osjećaj vjere. Iz tog duha i mentaliteta, iz te težnje, koja je duboko ukorijenjena u Isusovoj životnoj čežnji i predanju (kako svjedoči Iv 11,52), kao posljedica izranja sinodalna praksa. To znači da se izvorište preobrazbe mentaliteta treba tražiti dublje u ekleziologiji

⁴¹ Papa FRANCESCO, Vergogna e pentimento per gli abusi. Lettera a tutto il popolo di Dio. Sulle violenze commesse da consacrati e chierici su minori (20. VIII. 2018.), u: *Il Regno – Documenti*, 63 (2018.) 15, 459.

⁴² GENERALNO TAJNIŠTVO BISKUPSKE SINODE, *Za sinodalnu Crkvu*, br. 6.

koja je izražena Drugim vatikanskim koncilom kroz prizmu sakramentalnosti i hodočasničkog proputovanja Crkve kroz povijesni zajednički hod kao naroda Božjeg pozvanog od Gospodina i sabranog oko Gospodina. Time sinoda i sinodalnost ne znače samo crkvenu strukturu kojom se na kolegijalan način želi upravljati Crkvom, nego prije svega označava vidljivu formu zajedništva, bratskog crkvenog zajedništva u kojem životom sudjeluju svi kršteni te kojem svi osobno pridonose. Drugim riječima, u svom zahtjevu za univerzalnošću (»da svi budu jedno«), Crkva istodobno gaji različitost kulturoloških identiteta, može sebe vidjeti jedino kao jedno tijelo protkano od mnogo udova. U skladu s tim će papa Franjo kazati kako sinodalnost Crkvi na njezinu povijesnom putu u trećem tisućljeću omogućava »najprikladniji interpretacijski ključ razumijevanja samog hijerarhijskog služenja« ukazujući na »izokrenutu piramidu« u kojoj se vrh nalazi ispod baze, usklađujući sve subjekte koji su u njoj uključeni: narod Božji, biskupski kolegij, Petrova nasljednika.⁴³ Ovdje se ne očekuje da, recimo, laici preuzimaju na sebe ono što pripada pastirima (svećenicima i biskupima), nego da njihov autoritet proizlazi iz slušanja i služenja kao *amoris officium*.⁴⁴ Stoga je važno vidjeti koje je to mjesto svećenika u sinodalnom hodu Crkve.

3.1. Slušati, naviještati i svjedočiti Božju riječ

Ako se želi načelno i pozitivno promišljati o mjestu svećenika u sinodalnom hodu Božjeg naroda, odvrćajući se od opasnosti klerikalizma, smatramo kako poticaji dolaze već iz apostolske pobudnice *Evangelii gaudium* u kojoj je papa Franjo na početku svoga pontifikata dao programatsku viziju »Crkve koja izlazi«. Sada taj izraz i tu viziju možemo shvatiti kroz govor o sinodalnoj Crkvi u njezinoj pastoralnoj preobrazbi. Biti zajedno na putu kao narod znači, jednostavno rečeno, čuti poziv i dati se usmjeravati od Gospodina, biti u misijskom poslanju traženja novoga i novih načina kako evanđeljem doprijeti do drugoga, traženja susreta s drugima, uključivanja ali i prihvaćanja drugoga. Svaki kršćanin i svaka zajednica moraju raspoznati put koji im Gospodin pokazuje, a to znači da moramo biti spremni izaći iz vlastite udobnosti, ustaljenosti i imati hrabrosti uputiti se prema periferijama, onim mjestima koja su potrebna svjetla evanđelja (usp. EG 20). Već samim time što navještaj pobuđuje radost i

⁴³ Papa FRANCESCO, Commemorazione del 50° anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi. Discorso del Santo Padre Francesco (17. X. 2015.), u: https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-anniversario-sinodo.html (1. X. 2022.).

⁴⁴ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, Zagreb, 2013., br. 25.

daje ploda, pokazuje se kako svećenik i pastir s Božjom riječi ne može manipulirati te je ne može ukalupiti jer ona »u sebi ima skrivene mogućnosti koje ne možemo predvidjeti« (EG 22). Stoga je potrebno da svećenik polazi u svom navještaju od te nepojmljive slobode Božje riječi, čija se djelotvornost očituje na načine i u oblicima koji nadilaze projekte i planove kojima se želi na unaprijed isprogramiran način postići učinke.

Taj početni impuls koji proizlazi iz osvješćivanja kako je Božja riječ djelotvorna i rječita najprije u životu svećenika da slijedi životni imperativ suobličiti se Kristu, živoj Riječi,⁴⁵ a onda u odgovornom navještaju »sada«, papa Franjo zaokružuje u trećem dijelu pobudnice, u dijelu kada ukazuje na načine navještaja evanđelja čitavog Božjeg naroda (usp. EG 110 – 175), posebno posvećujući pažnju liturgijskom načinu navještaja i važnosti homilije kao »najviše točke dijaloga između Boga i njegova naroda« (EG 137). Kako bi se pripremio za propovijed, svećenik mora posvetiti dulje vremena studiju, molitvi, razmišljanju i uložiti pastoralnu kreativnost jer »svaki put kad se zaustavimo i pokušamo shvatiti koja je poruka pojedinog teksta, mi smo tada 'u službi istine'« (EG 146), a to znači biti čuvari, glasnici i sluge, a ne gospodari i vlasnici Božje riječi.⁴⁶ Potrebno je uložiti osobni napor i odgovorno pristupiti shvaćanju biblijskog teksta, njegove strukture, naglasaka i značenja pojedinih osoba u tekstu te razumjeti koja je glavna poruka teksta (usp. EG 147). Sasvim sigurno da pored studija Božje riječi i odgovornosti u susretu s njom sa svrhom razumijevanja u taj hermeneutički krug ulazi i osobni odnos s Božjom riječi kojom svećenik treba biti prosvjetljen kako bi ona bila živa i djelotvorna u njemu i njegovu životu (usp. EG 149 – 151): »Ali ako se [propovjednik, op. a.] ne zaustavi da sluša Božju riječ iskrenom otvorenosti, ako ne dopusti da ona dotakne njegov život, da ga izazove, da ga potakne, da ga prodrma, ako ne posveti vremena molitvi s Božjom riječju, tada će postati lažni prorok, prevarant i prazni šarlatan« (EG 151).

3.2. Svećenikova uloga »učenika misionara« u sinodalnom hodu s narodom

Upravo se u odnosu s Božjom riječi otkriva istinska jezgra i žarište svećenikove uloge kao »učenika misionara« u sinodalnom hodu Božjeg naroda.⁴⁷ Iz su-

⁴⁵ Usp. Ivan BODROŽIĆ, Kriza u Crkvi između revnosti i konformizma pastira u društvu sloboda, u: *Bogoslovska smotra*, 89 (2019.) 3, 613; Davor VUKOVIĆ, Svećenik i radost – od iskustva do navještaja evanđelja, u: *Diacovensia*, 22 (2014.) 4, 503-505.

⁴⁶ Usp. Papa PAVAO VI., Apostolska pobudnica *Evangelii nuntiandi* (8. XII. 1975.), Zagreb, 1976., br. 78.

⁴⁷ O važnosti teološkog pojma »učenik misionar« što ga papa Franjo upotrebljava kao »novu teološku sintagmu«, detaljnije vidi u: Branko MURIĆ, Narod Božji kao nositelj na-

sreta i životnosti s Božjom riječi, koju ne može a da ne naviješta onima kojima je poslan, za svećenika kao »učenika misionara« rađa se pet ključnih poticaja iz kojih se dalje može promišljati njegovo mjesto u sinodalnom hodu prema misijskoj preobrazbi: preuzeti inicijativu, uključiti se, pratiti, davati ploda i radovati se. Iz prethodnih naglasaka koje smo stavili glede blizine i povezanosti svećenika s Riječju, s narodom, s biskupom i braćom svećenicima, može se reinterpretirati uloga svećenika s pogledom na evangelizacijsku zajednicu kojoj se osviještenjem sinodalnog načela pruža prilika zadobiti novi polet, zaokret i ohrabrenje za nove prostore življenja i djelovanja.

Ukoliko se prema riječima *Evangelii gaudium* želi učiniti evangelizacijsku zajednicu sposobnom preuzeti inicijativu, ona to mora biti sposobna učiti od Gospodina koji je preuzeo inicijativu (usp. 1 Iv 4,10), a to može ukoliko je osposobljena slušati Gospodina, a samo slušanje se događa u dijalogu s Božjom riječi. Inicijativu, drugim riječima, opet u tom mjesnom sindalnom hodu iz slušanja Božje riječi neupitno ima svećenik snagom svoje službe služenja Riječi i narodu. On po navještaju Riječi ohrabruje, uči prvim koracima u vjeri, osposobljava i usmjerava povjerenu mu zajednicu. Nekada će primijetiti da i on sam treba slijediti inicijativu zajednice koja je zahvaćena iskustvom beskrajnog Očeva milosrđa: »Evangelizacijska zajednica [...] zna učiniti prvi korak, zna preuzeti inicijativu bez straha, ići ususret, tražiti one koji su daleko i poći na raskrižja putova da pozove isključene. Takva zajednica osjeća neiscrpnu želju da pruži milosrđe, plod svoga vlastitog iskustva beskrajnog Očeva milosrđa i snagu njegova širenja« (EG 24).

Tako se više ne očekuje mentalitet čekanja dekreta i delegiranja nekoga da nešto poduzme, nego se kao posljedica preuzimanja inicijative pokazuje drugi poticaj ili dimenzija, a to je da se u zajedničkom poduhvatu (upravo *synhodos*) treba truditi oko uključenosti svih: »Isus je opraio noge svojim učenicima. Gospodin se uključuje i uključuje svoje, dok se saginje da im opere noge. [...] Evangelizacijska se zajednica riječima i djelima uključuje u svakodnevni život drugih ljudi, premošćuje udaljenosti, spremna je poniziti se ako je potrebno i prigrbljuje ljudski život dotičući Kristovo trpeće tijelo u narodu« (EG 24). Od Gospodina se dobiva jasan poticaj: »Blago vama budete li i vi tako činili« (Iv 13,17) te bi taj poticaj trebao biti aktualiziran kroz svećenikov poticaj i davanje konkretnog primjera prigibanja. Tako se u pripravnom dokumentu *Za sinodalnu Crkvu: zajedništvo, sudjelovanje i poslanje* ističe kako »izbor apostolâ ni-

---

vještaja Crkve. *Evangelii gaudium* i misionarska preobrazba Crkve, u: *Diacovensia*, 22 (2014.) 4, 488-491.

je povlastica kakvog isključivog položaja moći i odvojenosti, nego milost službe koja uključuje blagoslov i zajedništvo. Zahvaljujući daru Duha uskrsloga Gospodina, oni moraju čuvati Isusovo mjesto, a ne postavljati se na njegovo mjesto, ne stavljati filtre njegovoj prisutnosti, nego olakšati susret s njim⁴⁸. To uključivanje vidi se osobito u dvostrukoj poveznici koju lik svećenika treba odražavati u zajednici koja mu je povjerena, kako ističe *Vademecum* Sinode o sinodalnosti: »Služba svećenika i đakona ima dvije vrlo važne povezne točke: s jedne strane, dijecezanskog biskupa; s druge strane, narod koji je povjeren njihovoj pastoralnoj skrbi. Time kler u mjesnoj Crkvi pruža korisnu poveznicu između biskupa i onih kojima služi.⁴⁹ To svećenicima i đakonima daje ključnu ulogu u *zajedničkome hodu* s Božjim narodom, u jedinstvu s biskupom, a u službi vjernikâ.«⁵⁰ Svećenici i đakoni posebno su pozvani naučiti »komunicirati s narodom u ime biskupa« i naučiti »komunicirati s biskupom u ime naroda« i time su pozvani biti »ostvaritelji zajedništva i jedinstva u izgradnji Tijela Kristova, pomagati vjernicima da zajedno kroče naprijed, hodeći jedni s drugima u srcu Crkve«⁵¹.

Nadalje, evangelizacijska zajednica osposobljena je za praćenje i u tom praćenju je strpljiva s ljudima, nastavlja se dalje u istom broju *Evangelii gaudium*, čemu prethodi da bi svećenik trebao u toj mjesnoj župnoj zajednici biti onaj koji zna pratiti i biti strpljiv s ljudima. Ta dimenzija osobito je prepoznata i tijekom pripreme Sinode o sinodalnosti te se u pomoćnom dokumentu – *Vademecum* – precizira uloga svećenika i đakona: »Svećenici i đakoni imaju ključnu ulogu u praćenja Božjega naroda na putu sinodalnosti. Od životne su važnosti njihovi naponi usmjereni na poticanje i ostvarivanje sinodalnijega načina bivanja Crkve Kristove. Svećenici i đakoni mogu pobuditi osjetljivost za sinodalnu narav Crkve i za značenje sinodalnosti u župama, službama i pokretima u kojima služe.«⁵² Riječ je o duhovnom praćenju u kojem Crkva na druge gleda s bliskošću i suosjećanjem, osobito u kontekstu današnje kulturološke paradoksalnosti kada je čovječanstvo ranjeno anonimnošću i istodobno opsjedno pojedinostima do besramno bolesne i morbidne radoznalosti (usp. EG 169): »U

⁴⁸ GENERALNO TAJNIŠTVO BISKUPSKE SINODE, *Za sinodalnu Crkvu*, br. 19 (kurziv u originalu).

⁴⁹ Usp. Davor VUKOVIĆ, Biskup i prezbiteri u obzoru ekleziologije zajedništva. Teološko-pastoralne smjernice, 309-310.

⁵⁰ GENERALNO TAJNIŠTVO BISKUPSKE SINODE, *Za sinodalnu Crkvu: zajedništvo, sudjelovanje i poslanje. Vademecum za Sinodu o sinodalnosti*, Rim, 2021., 28., u: <https://sinoda.hbk.hr/dokumenti/Vademecum.pdf> (1. X. 2022.).

⁵¹ *Isto*.

⁵² *Isto*.

ovom svijetu zaređeni službenici i drugi pastoralni djelatnici mogu uprisutni-
ti miomiris Isusove bliske prisutnosti i njegov osobni pogled« (EG 169).

Hrvatski teolog Anton Tamarut će u svojoj studiji naslovljenoj »Bog milosrđa i radosti«, gdje teološki promišlja i analizira revoluciju nježnosti u pontifikatu pape Franje, ukazati na obiteljski duh i život Crkve u njezinu sinodalnom hodu.⁵³ U katehezi održanoj prilikom opće audijencije na Trgu sv. Petra u Rimu 9. rujna 2015. godine papa Franjo podsjeća kako Isusova zajednica ima oblik obitelji i gostoljubivog doma čija su vrata otvorena svima.⁵⁴ Crkvu se na duhovnoj razini, kako su to već slikovito opisivali veliki crkveni oci i teolozi prvog kršćanskog vremena, prepoznaje lik majke koja je kadra rađati život i »pozorna je da ga prati s predanjem, nježnošću i moralnom snagom«, lik oca »koji živi odgovornost čuvara, koji štiti, a da ne uzima tuđe mjesto, koji ispravlja, a da ne ponižava, koji odgaja primjerom i strpljivošću, kadgod tek šuteći i u molitvenom i otvorenom iščekivanju«, lik djece »koja se prepoznaju kao braća« jer ih Crkva ne smatra teretom, problemom, troškom, brigom ili opasnošću, nego je »drugi u svojoj biti dar koji ostaje takvim i kad kroči drukčijim putovima«⁵⁵. Takva metafora Crkve s obiteljskim licem potvrđena je i u apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium*, u dijelu gdje se govori o umijeću istinskog duhovnog praćenja, a ne vodstva nad drugim: »Crkva će svoje članove – svećenike, redovnike i vjernike laike – morati uvesti u to 'umijeće praćenja drugoga' kako bi svi naučili izuti sandale pred svetim tlom drugoga« (EG 169). U komunikaciji s drugim, slušanje je sposobnost srca koja omogućuje blizinu, izražava puno poštovanje prema drugome, daje mogućnost uživjeti se u svijet drugoga čovjeka i s njime suosjećati te time pruža mogućnosti da se pronađu putovi koji vode do rasta osobe, do kršćanskih ideala, budi želju »da ono što je Bog posijao urodi sve većim plodom« (EG 171).

Novozavjetni primjer praćenja i izgradnje tijekom apostolskog i evangelizacijskog poslanja nalazi se u odnosu apostola Pavla prema Titu i Timoteju. Ukratko, oni dobivaju od Pavla, kako svjedoče pastoralne poslanice, pravila za osobni život te za pastoralni rad, no ujedno bez nametljiva praćenja, Pavao

⁵³ Usp. Anton TAMARUT, *Bog milosrđa i radosti*, Zagreb, 2017, 96-100.

⁵⁴ Usp. Papa FRANCESCO, *Udienza generale: La Famiglia – 26. Comunità*, (9. IX. 2015.), u: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/audiences/2015/documents/papa-francesco_20150909_udienza-generale.html (1. X. 2022.).

⁵⁵ Papa FRANCESCO, *Veglia di preghiera per la Famiglia promossa dalla Conferenza Episcopale Italiana in preparazione alla XIV Assemblea generale ordinaria del Sinodo dei vescovi* (3. X. 2015.), u: https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151003_veglia-xiv-assemblea-sinodo.html (1. X. 2022.).

im dajući poslanje daje i povjerenje da »urede preostalo« (usp. Tit 1,5; 1 Tim 1,3-5). Time se dobiva jasna metoda pristupa plodovima sinodalnosti, koji se počinju poput posađenog sjemena rađati unutar zajednica kroz slušanje Božje riječi, međusobno slušanje i poštovanje te rađanje poticaja da se ide hrabro ususret svima: »Učenik je spreman uložiti čitav život, sve do mučeništva, kao svjedočanstvo za Isusa Krista, ali njegov san nije stvoriti si neprijatelje, već da se Božja riječ prihvaća i da se očituje njezina oslobađajuća i obnoviteljska moć« (EG 24).

U konačnici, ostvarivanjem sinodalnosti rađa se nova radost u Crkvi jer se prepoznaju evangelizacijski učinci koji zahvaćaju sve, tako da se može reći da ostvarivanje načela sinodalnosti može postati za Crkvu *via pulchritudinis*, put ljepote koji se pretače u slavlje liturgije u kojem se Božje sebedarje prepoznaje i postaje izvor novog poticaja sebedarja u Crkvi. Poticaj da se novi plodovi otkrivaju kao put ljepote može pobuditi nov način navještaja, da se »vjera prenosi na novom jeziku prisposodba« – »Moramo imati dovoljno hrabrosti da pronađemo nove znakove, nove simbole, nove oblike u koje ćemo uobličiti i prenositi Božju riječ te različite oblike ljepote koji se očituju u raznim kulturnim sredinama, uključujući i one nekonvencionalne načine izražavanja ljepote, koji za blagovjesnike mogu imati malu važnost, ali su postali osobito privlačni za druge« (EG 167).

Namjesto zaključka

Ne može se očekivati kako će se stvari kroz sinodalne procese promijeniti preko noći jer je u živosti jedne zajednice, u njezinoj povijesnoj svijesti, ucijepljeno ono što su prethodni naraštaji živjeli i za što je potrebno vrijeme posebne pažnje. Potrebna je strpljivost u pastoralnoj preobrazbi za sinodalnost. Ona će se postići ako će biti dovoljno spremnosti najprije novim zamahom oživjeti već postojeće strukture suodgovornosti i sudjelovanja na svim razinama Crkve pritom istodobno provodeći proces »odgoja za sinodalnost« i razlučivanja onoga što je dobro od onoga što treba napustiti. Stoga papa Franjo upozorava: »Postoje crkvene strukture koje mogu čak ometati evangelizacijski polet, jednako tako, dobre su strukture korisne jedino kada postoji neki život koji ih vodi i nadahnjuje, podupire i procjenjuje. Bez novog života i istinskoga evanđeoskog duha, bez 'vjernosti Crkve vlastitom pozivu', svaka se nova struktura ubrzo pokaže nedjelotvornom« (EG 26).

U trenutku inflacije uporabe kategorije sinodalnosti u Crkvi treba izbjeći opasnost da je se svede na puko geslo ili sterilan formalizam vanjštine. Isto

tako, u pretjeranom nastojanju oko promišljanja sinodalnosti postoji opasnost da je se reducira na intelektualizam te da je se shvaća kao privremenu i prolaznu modu u teorijskom promišljanju, kao »magičnu riječ« pod kojom se samo teorijski želi obuhvatiti crkvenu stvarnost koja ne bi imala nikakva utjecaja na stvarnost. Treći oblik opasnosti jest nepokretljivost ili indiferentizam, koji se može pojaviti kao negativna reakcija pasivnog otpora i nespremnosti mijenjati se, nespremnosti da se prihvati evanđeoski poziv novog puta na koji smo trajno, kao *biti kršćani u svijetu*, pozvani.⁵⁶

Poteškoće sa sinodalnošću jednom riječju mogu se sažeti u poteškoću klerikalizma i klerikalnog mentaliteta, što je papa Franjo detektirao kao glavnu kočnicu ne samo sinodalnosti nego i vjernosti Crkve i crkvenih službenika (bilo biskupa, svećenika, redovnika ili laika) Isusu Kristu. U tom smislu u radu smo prikazali neke naglaske koji kroz klerikalizam sprečavaju svećeničko služenje i uviđaj važnosti njegova mjesta u sinodalnom hodu Crkve.

Preobrazba Crkve upućuje na dinamizam koji proizlazi iz temelja kršćanske egzistencije započete krštenjem, kao zaokret spram onoga staroga tako da se raste u novosti života i vjernosti pozivu. Stoga je Crkva pozvana da se neprestano preobražava »pastoralno i misijski«, neprestano se pitajući tko si i što hoćeš u ovom svijetu? Kamo ideš i kome ideš? Preobrazba u sebi uključuje promjene mentaliteta, stava, praksi i struktura. Ta se promjena očituje u napuštanju starih eklezioloških shema, koje nostalgичno gledaju za elitističkim katolicizmom. To je elitističko katoličanstvo koje se može nadići jedino snaženjem sinodalnog načela i iskrenog provođenja tog načela u svakodnevici crkvenog življenja.

Evanđelje poziva uvijek na novost, na zaokret koji vodi na nov put koji više ne ostavlja pojedinca samoga i napuštenoga, povrijeđenoga i obezvrijeđenoga. Susret s radosnom viješću u najkritičnijim životnim situacijama, kako pokazuju novozavjetne perikope i zabilježeni trenutci susreta Isusa s obespravljenima i grešnima, bolesnima društva koje ih je odbacivalo, okrepljuju ih da krenu novim putem u životu zadobivši novo dostojanstvo. Svećenici su, kako smo nastojali pokazati na pozitivan način u zadnjem dijelu rada, posebno pozvani davati inicijativu, uključivati, pratiti, davati ploda i radovati se živěći u srcu poslanog naroda i neprestano hodajući prema periferiji tog naroda, pokazujući tako da su svojim životom i posvećenjem uistinu sakramentalni znak i dar Kristove prisutnosti u narodu kojem su poslani s povjerenjem i ljubavlju.

⁵⁶ Usp. Mario GRECH – Lazzaro YOU HEUNG SIK, Pismo svećenicima o sinodskom hodu (19. III. 2022.), u: <https://sinoda.hbk.hr/dokumentitajnistva.html> (1. X. 2022.).

Summary

**A PRINCIPLED REFLECTION ON THE PLACE OF PRIEST IN THE
SYNODAL JOURNEY OF THE CHURCH**

Branko MURIĆ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 5, HR – 10 001 Zagreb
branko.muric@kbf.unizg.hr

The author begins the article with the claim that in order to gain insight into the place and role of priest in the synodal journey of the Church one needs to start with the synodal principle. Hence, in the first part of the article, he presents some emphases and sketches of theology of synodality in order to point out the style and way of life in the Church according to the principle of synodality. Since bringing back the principle of synodality demands, according to the words of Pope Francis, a transformation of the ecclesiastical mentality, the second part of the article analyses clericalism as an inner-ecclesiastical problem (ad intra) and points out difficulties and dangers that it holds, especially in terms of hindering the synodal process in the Church and devaluation of the dignity of all baptised, as well as the priestly identity and mission to serve. According to the clericalist mentality, the priest ought to develop separateness and distance from the people to whom he was sent. This puts him in danger to exalt his own identity as superior than identity of others, which carries another danger of denying the dignity of his own office and mission. A critical view of clericalism as a danger and hindrance to synodality, is complemented in the third part of the article with a positive perspective on the place of the priest in synodal and evangelisation journey of the people to whom he is sent.

Keywords: *synodality, priest, priesthood, Pope Francis, clericalism, synodal journey, people of God, theology of synodality*